

פרשת חיי שרה – כשרבקה פגשה את יצחק

למעשה, איני חושב שהתורה מציגה את יצחק כפאסיבי גם בסיפור הנישואין, וזהו הנושא לשיעור זה. לשם כך ברצוני לבחון, לא את הסיפור הארוך כיצד אליעזר (עבד אברהם) פגש ובחר את רבקה, אלא את התיאור הקצר (ששה פסוקים - כ"ד, ס"ב-ס"ז) של הפגישה בין יצחק ורבקה ונישואיהם.

ניתן לחלק את הסיפור לשני חלקים: רבקה רואה את יצחק יוצא לשוח בשדה, נפילתה מעל הגמל והתכסותה בצעיף (פסוקים ס"ג-ס"ה), ותגובתו של יצחק – שיחתו עם העבד, והבאת רבקה אל האוהל והנישואין עימה (פסוקים ס"ו-ס"ז).

א. רבקה והגמל

רבקה רואה את יצחק יוצא לשוח בשדה לפנות ערב, והיא נופלת מעל הגמל שעליו היא רוכבת. אז היא שואלת את העבד לזהותו של האיש, וכאשר עונה העבד שזהו אדונו, היא מכסה עצמה בצעיף.

המשמעות הפשוטה של לשון הפסוק - "וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֶל" - היא שרבקה נופלת מן הגמל ארצה. הפועל "נפל" מבטא בדרך כלל פעולה לא-רצונית, וכן המילה "מעל" משמעותה שלאחר הנפילה רבקה כבר אינה נמצאת על הגמל (בניגוד לנפילה על הגמל). למרות זאת, רש"י מפרש, בהתבסס על תרגום אונקלוס (ובהסתמך על מדרש רבה), שרבקה הטתה עצמה (התכופפה) לצד אחד על הגמל. הרמב"ן מסכים עם רש"י ומסביר שזוהי דרך צניעות - נסיגה ופרישה בתגובה למראה אדם זר. האבן עזרא, שבדרך כלל ניתן לצפות שיעדיף פירוש המתאים לפשט הפסוק, מפרש גם הוא את המילה "וַתִּפֹּל" כפעולה וולונטרית, ואומר כי זהו סוג של קידה; וכן הוא אומר כי הפסוק הבא (ס"ה), בו מגלה רבקה מיהו האיש בשדה, מקדים את פעולת ה"נפילה". כפי הנראה הוא חש כי ה"נפילה" היא תגובתה של רבקה לפגישתה את חתנה המיועד, כשם שהתכסותה בהמשך היא תגובה לכך. הרמב"ן ממאן להפוך את סדר הפסוקים, ואומר כי ה"נפילה" (למעשה רק פניה הצידה) היא התגובה לבואו של אדם זר ההולך לקראתה, וההתכסות היא מחוות המשך חזקה יותר, כאשר היא מגלה מיהו אותו אדם.

כל המפרשים מבינים מכך שהאפיזודה כולה מתארת את צניעותה של רבקה. הסיבה היחידה שאני יכול להעלות על הדעת לכך שהתורה תטרח לספר לנו את זה היא כדי לידע אותנו על אישיותה הטובה באופן יוצא מן הכלל של רבקה. זה ישלים את הסיפור הקודם על המפגש של רבקה עם אליעזר ליד העין,

לאחר קטע הפתיחה של הפרשה, המתאר את רכישת מערת המכפלה בידי אברהם כדי לקבור שם את שרה, מוקדשת שאר הפרשה ל"שידוך" של יצחק ורבקה. רובו של הסיפור מתאר באריכות ובפירוט את קורותיו של עבד אברהם, פגישתו עם רבקה ומשאו ומתנו עם משפחתה. שיאו של הסיפור במסעה של רבקה לארץ ישראל להינשא ליצחק. למרות התפישה הרווחת ששידוך המאורגן בידי קרובים היה נורמה בעת העתיקה, למעשה זוהי הדוגמה היחידה בתורה לסיפור מעין זה. בכל מקרה אחר שבו מתואר בפירוט כיצד פוגש איש את אשתו, הוא מוצא אותה בעצמו (יעקב, יהודה) או שהוא נבחר בידי אביה של האישה (יוסף, משה). רק במקרה של יצחק נבחרה אשתו בידי אביו, או ליתר דיוק בידי שליחו של אביו.

בשל עובדה זו לעיתים מתארים את יצחק, לפחות ביחס לאבות האחרים, כבעל אישיות "פאסיבית", במיוחד בכל הנוגע לעניינים מעשיים. כדי שלא ישתמע מכך גינוי ליצחק, מצורף בדרך כלל לטענה זו ההסבר שהתנהגות זו היא תוצאה של התרכזות מוחלטת בעולם הרוח, מרכיב אחד אפשרי ואולי אף נחוץ בתכונות האופי המורכבות היוצרות יחד את הבסיס לאישיות הדתית; וכך יצחק יחד עם שאר האבות המייסדים מייצגים יחד את הפרדיגמות השונות של האישיות הדתית השלמה.

סבורני כי יש צורך בבחינה מחודשת של התמונה המצטיירת כאן, בעיקר לאור מה שהתורה מספרת לנו על יצחק בפרשה הבאה, פרשת תולדות. למעשה, הסיפור היחיד בתורה אודות ה"קריירה" של יצחק כאחד האבות – לא כולל הסיפור כיצד הוא מעביר את שבט ההנהגה אל יעקב בנתינת הברכות – הוא יחסיו עם אבימלך מלך גרר. תומכי התיאוריה המוצגת לעיל מצביעים לעיתים אל סיפור זה כאל תימוכין לתיאוריה שלהם, כיוון שיצחק אינו נאבק בתוקפנותם של רועי גרר המחריבים את בארותיו. אולם למעשה יצחק נאבק, אם כי לא בדרך של עימות ישיר. אמת הדבר כי יצחק נמנע מעימות, אך הוא ממשיך לחפור בארות חדשים ללא הרף, עד שהוא מתיש את ההתנגדות המקומית. הוא אינו פאסיבי, אלא עקשן ומתמיד בדרכו השקטה, ולבסוף הוא מכריח את מלך גרר לבוא אליו ולהתחנן לשלום. יתכן מאד כי ההימנעות מעימות הנה תכונה מאפיינת של יצחק (ובהחלט יכולה להסביר את יחסו לעשיו), אך זהו דבר שונה לחלוטין מלייחס לו פאסיביות.

ללכת אחריו. בעיני רבקה נראה האדם שהיא הולכת אחריו כאיש, ואילו באותו פסוק עצמו בעיני התורה, הוא מתואר כעבד. מעט מאוחר יותר, רבקה נוסאת את עיניה ורואה את יצחק שיצא לשוח בשדה.¹ היא נופלת מעל הגמל ואז - "וַתֹּאמֶר אֶל הָעֶבֶד מִי הָאִישׁ הַלֵּזָה הַהֵלֶךְ בְּשָׂדֵה לְקִרְאֲתָנוּ". כיוון שראתה את יצחק, מראה מרשים באמת, "איש" אמיתי, האיש נהפך בעיניה לעבד. בביתם של אברהם ויצחק העבד שקודם נראה בעיניה "איש" התכווץ בחזרה לקומתו המקורית. מטרת התורה בסיפור זה היא להראות לנו כיצד רבקה מזהה באופן מיידי ואינסטינקטיבי את גדולתו של יצחק. יצחק עולה עשרת מונים על הדמויות המרשימות שפגשה בעבר, ומגמד בעיניה את שאר האנשים - וזה מה שגרם לה ליפול מן הגמל. לאחר מכן, כשהיא מגלה שזהו בעלה, היא מכסה את פניה - התנהגות שאינה רגילה, יש להניח, לאשה שפוגשת את בן-זוגה, אלא מבטאת את יראת הכבוד שלה כלפיו. התגובה הראשונה, הנפילה, היא תגובה ישירה לנוכחותו המרשימה והמכרעת; התגובה השנייה, ההתכנסות, היא החלטה מודעת כיצד היא תתייחס אליו בעתיד, בשל הנוכחות המרשימה שלו. ההתרשמות הראשונית של רבקה מיצחק גורמת לה לבנות איתו מערכת יחסים שכוללת בתוכה מידה מסוימת של התגוננות ואיפוק.²

ב. יצחק ואהל אמו

שני פסוקים מתארים את פעולותיו של יצחק בפגשו את רבקה. הראשון מבניהם עוסק בעבד וביצחק; השני ביצחק ורבקה.

"וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה" (פסוק ס"ו). פסוק זה מיותר לחלוטין, במיוחד מכיוון שלא נתונים בו פרטים כלשהם. ההסבר הפשוט ביותר, בהתחשב בהקשר ובחוסר הפירוט, הוא שהעבד סיפר ליצחק כי הוא הביא לו כלה מארם. אבל זה כל כך ברור מאליו שאין שום צורך לכתוב זאת, אלא אם כן הפסוק הבא הוא תגובה ישירה לכך. הפסוק הבא מספר שיצחק נשא את רבקה לאישה, וזה לא נראה כתגובה לדבריו של העבד, אלא לעובדה הפשוטה שרבקה באה. כמובן שללא הסבר כלשהו מצד העבד, ליצחק לא היה צל של מושג מי היא רבקה; אך אלא אם כן יש בשיחה זו יותר ממה שנראה לעין, לא נראה שיש יחס ישיר של סיבה ומסובב בין

שבו סופר בפירוש שרבקה התאפיינה בנדיבות וחסד, ולכאורה אלו הן המעלות שבזכותן בחר אליעזר לבקש את ידה עבור יצחק.

מדוע סטו כל המפרשים שהזכרנו לעיל מן הפשט, שרבקה נפלה ממש מעל הגמל? כפי הנראה, הסיבה לכך היא שלא ראו כל סיבה לנפילה כזו. האם היה זה אך ורק מקרה שרבקה איבדה את שיווי משקלה בדיוק ברגע שראתה את יצחק? ואם אכן זה מה שקרה, מדוע שהתורה תספר לנו על כך? ככל שניתן לראות, אין לנפילה שום השלכות בסיפור עצמו. ההסבר האלטרנטיבי, שהנפילה היא מעשה של צניעות, נתמך במסופר בהמשך הסיפור שהיא ממשיכה ומכסה את עצמה. לכן כל המפרשים מקבלים את המדרש ש"ותפל" משמעותו התכופות ולא נפילה.

הנצי"ב מגן על הגישה ההפוכה, המפרשת את "ותפל" כפעולה לא-רצונית ונפילה ממש, ומסביר את הנפילה כתגובה של תדהמה והיסחפות - "ליפול מהרגליים". לפי גישה זו, הנפילה של רבקה והתכנסותה הן שתי תגובות שונות, כפי שכתוב בפשט הפסוקים שבהן פעולות אלו מופרדות זו מזו בדו-שיח בין רבקה לעבד בנוגע לזהותו של האיש בשדה. הראשונה היא תגובתה של רבקה למראהו (רב הרושם) של יצחק, שהדהים אותה אף מבלי שתדע את זהותו, בעוד השנייה היא החלטתה המודעת לכסות את עצמה מפני האדם שכעת היא יודעת שהוא חתנה המיועד. ברור שפרשנות זו קרובה יותר לפשט המילים. ברצוני לתמוך בגישה זאת תוך קריאה מדוקדקת בשאר הסיפור.

לאורך הסיפור הקודם של ביקור העבד בבית בתואל אבי רבקה, התורה מכנה אותו "העבד", ואילו משפחתו של בתואל מכנה אותו "האיש". לדעתי, זה מצביע על כך שלמרות שהוא בסך הכל עבד של אברהם, בעיני אנשי ארם הוא אישיות מרשימה. זה מובן למדי, לאור העובדה שחז"ל מזהים את "העבד" כאליעזר, ומתארים אותו כאדם גדול וצדיק בזכות עצמו. אנשי ארם יודעים שהוא עבד, אך דמותו נראית להם מכובדת ומרשימה, ולכן באופן אוטומטי הם מדברים עליו כעל "האיש", בהתכוונם לאישיות; זאת בניגוד לתורה, המכנה אותו עבד - כיוון שהתורה משווה אותו לאברהם אבינו, אמת המידה המתאימה יותר לאישיות מרשימה יוצאת דופן.

כשרבקה יוצאת לדרך, התורה אומרת "וַתֵּקֶם רַבֶּקָה וַנְעֻרְתֶּיהָ וַתִּרְפָּנֶה עַל הַגְּמָלִים וַתִּלְכְּנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת רַבֶּקָה וַיֵּלֶךְ" (פסוק ס"א). רבקה מוכנה ומסוגלת לצאת למסע אל עבר הלא-נודע בדיוק בגלל שהיא הולכת אחרי אדם שנראה לה כ"איש", אדם שמשרה עליה תחושת ביטחון, אדם שהיא מוכנה

¹ חז"ל אומרים כי הוא התפלל מנחה.

² הנצי"ב מסביר באריכות מדוע התכנסות זו היא חשיבה ומשמשת בסיס להבנת יחסיהם של יצחק ורבקה בפרשת תולדות. רבקה בעתיד, גם כשהיא משוכנעת בצדקת דרכה, אינה מסוגלת להתעמת עם יצחק ישירות. יראת הכבוד שנצרכה בה בפגישתם הראשונה אינה נחלשת למרות שהיא כבר לומדת את חסרונותיו ואת טעויותיו של יצחק. לכן היא תבחר ל"סדר" אותו ברמאות ולא להתעמת איתו ישירות.

תומכי תיאורית הפאסיביות של יצחק, אך אנו עדיין תוהים מהם הרקע וההסבר לכך שיצחק קודם כל מביא את רבקה אל האהל. לפי רש"י, הניסים שהתרחשו בארם מביאים את יצחק להציב את רבקה במקום שבו תמשיך את הניסים כיורשתה של שרה. כדי להמשיך את ההסבר האלטרנטיבי שהצעתי כאן, עלינו להבין מדוע פעולות החסד של רבקה ליד העין גורמות להיותה מובאת אל האוהל. לשם כך, עלינו להבין מה בדיוק מסמלת פעולה זו.

בפסוק האחרון של הסיפור (פסוק ס"ז) כתוב: "וַיְבָאָה יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבֶהּ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ". המשמעות המיוחסת באופן נורמלי למילים "הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ" היא "אל האוהל של שרה אמו". בשנים האחרונות, פרשנות זו הובילה למעין הבנה פסיכולוגית פרוידיאנית של הסיפור, לפיה התורה מספרת לנו כי ליצחק, בגיל 43, היה קיבעון כלשהו על אמו, והוא מצפה כי אשתו תהווה את מחליפתה. כיוון שלרוב הקוראים המודרניים יראה בסיס כזה לנישואים כלא-בריא, קריאה כזו של הסיפור בהכרח מבינה אותו כמותח ביקורת מסוימת על יצחק, או לפחות כמצביע על בעיה בחיי הנישואים שלו.

אני מטיל ספק רב בנכונות הבנה זו. ראשית, אין שום סיבה שהתורה תבצע פסיכו-אנליזה שכזו ליצחק, כאשר אינה טורחת להסביר שום דבר אחר בחייו. הבנה כזו אינה מתאימה לסיפור התנ"כי. שנית, על אף שכמובן אני מאמין כי התורה היא נצחית וכתובה עם משמעות אינסופית, אני מתקשה להאמין כי התורה מעלה באופן מפורש טענה שאף אחד לא הבין עד שהגיע פרויד להאיר את עינינו. אין לי שום דבר נגד שימוש בתובנות פסיכולוגיות כדי לשפוך אור על סיפורי התורה, אולם במקרה זה אנו מנסים להבין את המטרה המפורשת בכתבת הפסוק, ואני חושב שהפשט הבסיסי של התורה צריך להיות מובן לקדמונים באותה מידה שהוא מובן לנו.

למעשה, ראוי לציין כי רש"י (בעקבות אונקלוס) מפרש את הפסוק אחרת. הוא מפרש את המילים "וַיְבָאָה יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ" - "ויביאה האהלה ונעשית דוגמת שרה אמו, כלומר והרי היא שרה אמו". האוהל הוא אוהלו של יצחק, וכל הנמה הפסיכולוגית נעלמת. מדוע, תשאלו, מפרש רש"י את הפסוק באופן זה, הכרוך בקריאה מאד לא פשוטה של הביטוי "שָׂרָה אִמּוֹ"? תשובה לשאלה זו נתונה ברמז בדברי הרמב"ן. הוא מצביע על הקושי הדקדוקי בפסוק - העדר מילת היחס "של". אמנם בדרך כלל בעברית אין צורך במילה "של", כמו למשל "אהל שרה". אולם כאשר שם העצם הוא מושא ישיר, עם ה"ה הידיעה, כמו במקרה זה "האהלה", בדרך כלל מוסיפים את המילה "של" - "האהל של שרה". הרמב"ן נפטר מקושי זה בכך

הפסוקים, והסיפור לא היה חסר מאומה ללא הפסוק הראשון.

זוהי לדעתי הסיבה לכך שרש"י ממלא את החלל ושם דברים בפי העבד. על אף שהפסוק אומר שהעבד סיפר ליצחק "אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה", רש"י אומר שהוא סיפר לו "ניסים שנעשו לו שקפצה לו הארץ ושנזדמנה לו רבקה בתפלתו". רש"י מודע לכך ששימת הדגש על הניסים המלווים את העלילה העיקרית מצריכה סטייה מן הפשט, כיוון שהעבד לא עשה את הניסים, אלא הם נעשו לו. אף על פי כן מעדיף רש"י את ההסבר המדרשי. הסיבה לכך היא שהוא רואה לצורך להסביר מדוע תגובתו של יצחק היא תוצאה של סיפורו של העבד. רש"י מסביר כי הניסים משכנעים את יצחק לפעול כפי שכתוב - "וַיְבָאָה יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבֶהּ". הניסים מוכיחים כי רבקה נועדה לו לאישה בידי ההשגחה העליונה, וזוהי הסיבה לכך שפעל כפי שפעל. כלומר, יצחק פועל בתגובה ישירה לדברי העבד.

אני חושב שהדגש צריך להיות מושם על פעולתו המידית של יצחק, עוד לפני שנשא את רבקה - הבאתה אל אהל שרה אמו. מיד נסביר מהי בדיוק משמעות הדבר, אך ברור כי המשמעות היא יותר מאשר לקיחתה לאישה. מדברי רש"י אנו מבינים כי יצחק התרשם מההשגחה הניסית המלווה את רבקה, ולכן הוא רואה בה את ממשיכת דרכה של אמו, שבורכה בנוכחות ניסית עליונה. רש"י ממשיך ואומר כי כניסת רבקה לאהל התבטאה בחידוש אותם ניסים שאפיינו את נוכחותה של שרה - נר דלוק מערב שבת לערב שבת, ברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל (שהוא וודאי סימן לנוכחות שכינה). אם כן הניסים של העבד מובילים ישירות לניסים נוספים, כיוון שרבקה, לבד מהיותה שידוך נפלא, היא כפי הנראה מישהי שמסוגלת להמשיך את תפקידה של שרה במקום מנוחתה של השכינה.

אך כמובן שזה איננו פשט הפסוק. קריאה אפשרית פשוטה של הפסוק היא שהעבד סיפר ליצחק את מה שהוא, העבד, עשה - כלומר, הניסיון שארגן בעין, בעזרתו של הקב"ה. ניסיון זה אינו מוכיח השגחה עליונה כפי שהוא מוכיח שרבקה היא אישיות של חסד. זוהי למעשה התכונה המוכיחה כי רבקה היא אישה ראויה ליצחק.³ עם זאת, סבורני כי רש"י צודק בכך שהוא מקשר את סיפור העבד אל הבאת רבקה אל האהל, ולא אל הנישואים עצמם, וזאת משתי סיבות. ראשית, זוהי תגובתו המידית של יצחק, ושנית, זוהי הפעולה שזקוקה להסבר. יתכן בהחלט שיצחק היה נושא את רבקה לאשה פשוט מפני שהעבד הביא אותה - וזוהי למעשה מסקנתם של

³ כפי שרש"י בעצמו מצייין - כ"ד, י"ד

המילה "אוהל", כלומר אין קשר בין האוהל ובין שרה. האוהל הוא אותו אוהל שבו נמצאת משפחת-עם ישראל, היכן שמונחים היסודות לבניינו של עם ישראל. זהו אוהלה של שרה במובן זה שהבאת רבקה אל האוהל מסמלת את כניסתה לתפקיד של שרה – כממשיכה יותר מאשר כמחליפה. יצחק מביא את רבקה אל האוהל לא משום שהוא זקוק לאישה שתחליף את אמו, אלא משום שהוא יודע שכאשתו יש לה תפקיד נוסף – להמשיך את עבודתה הבלתי-גמורה של שרה. בהדגימה את מידת החסד הוכיחה רבקה כי היא מתאימה, באופן אישי, להיות אשתו של יצחק; אולם עדיין לא הראתה נטייה או כישרון לחלקו הציבורי של התפקיד. משום כך על יצחק להביאה "הַאֵהֳלָה שָׂרָה אִמּוֹ". המדרש אומר כי היתה התחדשות מיידית של הניסים, ואני חושב כי משמעות הדבר הוא שרבקה היתה מסוגלת להיכנס באופן מידי לנעליה של שרה ולקבל על עצמה את התפקיד.⁵

רק לאחר שיצחק מכניס את רבקה לתפקיד ה"אם" - תפקיד שהעבד לא הכין אותה אליו ואף לא הזכיר, הוא נושא אותה לאישה. אני חושב שהתורה הוסיפה את ההערה הלא-שגרתית על כך שהוא אהב אותה בכדי למנוע פרשנות שגויה אפשרית של הסיפור כאילו הנישואים היו פוליטיים בלבד – כאילו יצחק נשא את רבקה אך ורק משום שהיא מילאה את תפקידה של ה"אם" בהיסטוריה של עם ישראל. לכן התורה מדגישה שיצחק אהב את רבקה ברמה האישית, ואז חוזרת לדבר על הרמה השנייה – "וַיִּנְחַם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ", כלומר יצחק מצא לא רק בת-זוג אהובה לעצמו אלא גם מישהי שתחליף את שרה אמו, ותמלא את תפקיד ה"אם" לעם ישראל.

ג. פאסיביות ואקטיביות

במפגש הראשון בין רבקה ליצחק, רבקה היא ה"פאסיבית", היא נופלת מעל הגמל, נסוגה אל מאחורי כיסוי הצעיף, ואז נלקחת לאישה. לעומתה יצחק אקטיבי, הוא מביא את רבקה אל האוהל, לוקח אותה לאישה, ואוהב אותה. אקטיביות זו היא גם מצד הפעולות שהוא עושה וגם מצד התכניות שהוא מתכנן, כשאנו מקבל את תכניתם של אביו והעבד כפשוטה. זה לא אומר שרבקה אינה אישיות חזקה (ראו פרשת תולדות), או שיצחק הוא טיפוס שנלחם באויביו ומטפס על פסגות חדשות. שלא כאביו, יצחק אינו יוזם דברים חדשים, אלא תוך התמדה עיקשת

שאומר שזוהי חריגה קבילה מן הכלל. לעומתו, רש"י סובר כי חסרון מילת היחס מבטל את האפשרות לפרש שהאוהל הוא אוהלה של שרה; ועל כן, בעקבות אונקלוס, הוא מסביר כי יצחק הביא את רבקה לאוהלו (יש להניח כהקדמה לנישואין), וראו זה פלא, היה זה כאילו שרה שם, כיוון שהניסים שהתרחשו בחייה של שרה התחדשו.

אני חושב שיש סיבות נוספות לפקפק בהסבר כי היה זה האוהל של שרה ממש. ככל שידוע לנו, לשרה לא היה אוהל. אין שום אוהל הידוע כשייך לשרה. יש רק מקום אחד שבו צוין ששרה נמצאת באוהל כלשהו – כשהמלאכים באים לבקר את אברהם בתחילת פרשת וירא, ושם נראה שהיא נמצאת באותו אוהל שאברהם ישב לפתחו כשה' התגלה אליו. במילים אחרות, ככל שידוע לנו אברהם ושרה חלקו אוהל אחד.⁴

מצד שני, הפרשנות של אונקלוס ורש"י בוודאי אינה נכונה יותר מבחינה דקדוקית מאשר זו של הרמב"ן (ואבן עזרא). אני חושב שההסבר כאן הוא בעצם שילוב של השניים.

העבד סיפר ליצחק מדוע רבקה היא האישה המושלמת עבורו, כיוון שעברה את מבחן החסד. באופן זה, העבד ממלא את השליחות שהטיל עליו אברהם, למצוא אישה מתאימה ליצחק (כ"ד, א'-ד'). אברהם דואג למציאת אישה ליצחק כמו שכל אב דואג לבנו. אם זהו התפקיד היחיד שעל רבקה למלא, אזי העבד כבר הוכיח כי היא ראויה בהחלט, כיוון שהיא צדקת המגלמת את האידיאל העיקרי של אברהם אבינו עצמו, החסד.

יצחק, לעומת זאת, מודע היטב לכך שהאישה שתהיה לרעייתו תצטרך להיות גם אחת האמהות; היא חייבת להיות לא רק בת לעם ישראל, אלא בעלת תפקיד בתהליך שטרם נשלם של ייסוד עם ישראל, תהליך שאנו מסכמים בביטוי "שלשה אבות, ארבע אמהות". יש לה תפקיד ייחודי ביצירת הבסיס להשכנת שכינה בעולם. לשם כך, צדיקות אישית אינה מספקת. שלשת השנים הקודמות היו פרק זמן – היחיד בהיסטוריה של האבות – שבו לא הייתה בחיים אף "אם". נישואיו של יצחק הם גם תחילת דרכו כ"אב", והוא זקוק, כמו גם התכנית האלוקית עבור עם ישראל, ל"אם". משום כך כיוון שהתרשם מההוכחה שסיפק העבד לאישיותה הטובה של רבקה כאדם פרטי, יצחק מביא אותה אל האוהל. אני חושב שזהו אוהל מסוים שהיה שייך לשרה והמתין ריק בשלושת השנים האחרונות. המבנה הדקדוקי של הפסוק מזמין עצירה לאחר

⁵ באופן משונה, אברהם נעדר כליל מחלק זה של הסיפור. על אף שהוא זה ששלח את העבד, כפי הנראה – אפילו מבלי להיוועץ ביצחק, העבד חוזר אל יצחק. העבד מדווח ליצחק על מעשיו, ויצחק לוקח את רבקה לאשה מבלי שום אזכור לאברהם. אני חושב שההסבר לכך הוא שעיקר עיסוקו של טעם זה אינו כניסתה של רבקה לתפקיד הרעה אלא כניסתה לתפקיד ה"אם"; דאגתו של אברהם היתה נתונה יותר לתפקיד הראשון, בעוד השני היה יזמתו ועניינו של יצחק.

⁴ העובדה שלכל אחת מנשי יעקב היה אוהל משל עצמה (ל"א, ל"ג) אינה הוכחה לכך שלנשים היה אוהל נפרד מבעליהן. כאשר יש ארבע נשים, אין ברירה אלא לתת לכל אחת מהן אוהל, אבל בהחלט סביר שבני הזוג יחלקו אוהל כאשר קיימת רק אשה אחת, כמו לאברהם.

משריש את הישגיו של אביו ומעניק להם קביעות.⁶ אך הסיפור הקצר של המפגש ביניהם מבהיר ששתי דמויות אלו מורכבות מכדי שניתן לתייג אותן באופן פשוט כפסיבי לעומת אקטיבית. שתי דמויות מורכבות אלו ומערכת היחסים ביניהן חיוניות להמשך הסאגה של יצירת עם ישראל, הממשיכה בתקופת יעקב ונשיו – אבל זה כבר שייך לפרשת השבוע הבא

⁶ "וַיֵּשֶׁב יַצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּסְתַּמּוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרַי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כְּשֵׁמוֹת אֲשֶׁר קָרָא לָהֶן אָבִיו: " (כ"ו, י"ח)

